

EKO BARAJEVO:

KOMŠIJSKI FRONT ZA ZDRAVU OKOLINU

CRTA:

EKO BARAJEVO: KOMŠIJSKI FRONT ZA ZDRAVU OKOLINU

Ova studija slučaja je deo zajedničkih napora Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), Nacionalne koalicije za decentralizaciju (NKD), Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP) i Partnera za demokratske promene da podstaknu veće učešće građana u odlučivanju kroz inicijativu „Građani imaju moć”. Izrada ove studije omogućena je uz podršku američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Sadržaj studije je isključivo odgovornost autora i ne predstavlja nužno stavove USAID-a ili Vlade SAD.

Na grbu Opštine Barajevo nastanjena su dva raskošna petla, otvorenih kljunova i uzdignutih grudi, kao da žive u većitoj pripravnosti. Pokraj petlova su i dve zastave, beogradska i barajevska, a na toj barajevskoj 12 klasova žita formira sunce. Pod nogama petlova nalazi se siva površina, verovatno kamen, ali bismo – nakon priče koja sledi – opravdano mogli da ponudimo i alternativno tumačenje: to nije kamen, već neutral.

U Barajevu ima i onih koji redovno ustaju pre petlova. „Nas petoro-šestoro praktično radi u dve smene mesecima i to ume da bude dosta iscrpljujuće“, priča Marko Popović, član inicijative Eko Barajevo. „Ujutro treba da si na poslu, a zovu te da zakažu gostovanje u jutarnjem programu u šest i petnaest. I ja moram da se uključim, jer je Junirisk imao havariju s prosipanjem otpada na put, pa novinari žele da vide šta se dešava. Odazovem se, uvek, jer verujem da pritisak javnosti mora da postoji“.

Na pitanje da li su članovi inicijative imali aktivističkog iskustva pre Juniriska, Marko odmahuje glavom: „Ne, nas je Junirisk napravio, ujedinio i oformio. Devedeset posto ljudi iz naše inicijative se nije ni poznavalo. Vidiš da su to ljudi iz tvog komšiluka, ali je to sve što znaš o njima, sve dok ne počnete da se zajednički borite za bolje sutra“.

Od kugličnih ležaja do opasnog otpada

Da bi se razumela širina ove teme potrebno je određeno kretanje, i ne bilo kakvo, već – kao u dečijoj pesmi – kroz prostor i kroz vreme. Ova prva, geografska ravan zamršene priče, vodi nas od Rakovice, preko Kovačice, do Barajeva, a onda i dalje: do Hrvatske i Holandije. Druga, vremenska ravan, zahteva da se najpre vratimo u prošlost, kada je na mestu današnjeg Juniriska poslovala Industrija kugličnih ležaja (IKL). Bila je to ogromna fabrika, koja je na svom vrhuncu zapošljavala 600 radnika i proizvodila više od 20 miliona kugličnih ležaja godišnje. Pogon u Barajevu radio je od 1985. do 2001. godine, a nakon toga je iza njega ostalo ogromno neaktivno postrojenje, ukupne površine 24.000 kvadrata.

Država je pokušala da pronađe kupca za preduzeće u stečaju, „u ozbiljnoj nameri da (...) revitalizuje proizvodnju kugličnih ležaja ili sličnu proizvodnju“; prodaja bi – verovale su vlasti – dovela do „opšteg privrednog razvoja, kroz ravnotežu tri ključna faktora: održivog ekonomskog rasta, privrednog i tehnološkog razvoja, kao i zaštite životne sredine“ [1]. Nije se, međutim, našao kupac zainteresovan za „istu ili sličnu proizvodnju“, a nije se ostvarila ni najavljena ravnoteža faktora. U zgradu IKL-a doselio se Junirisk, fabrika za preradu opasnog i neopasnog otpada.

Junirisk je osnovan 1995. godine, a od jula 2021. je na adresi Bogoljuba Petkovića 2i u Barajevu. Pre toga, postrojenje je 12 godina bilo smešteno u Rakovici, a vlasnici su imali nameru da pogon otvore i u Kovačici. To im nije pošlo za rukom.

„Neću Yunirisk u Opštini Kovačica! Neću prljavu tehnologiju! Ne želim da obolim od kancera, želim da živim, želim ekološki čistu i zelenu Kovačicu! Probudi se, Kovačice! Probudi se, Vojvodino! Probudi se, Srbijo!!!“ – ovako je glasio tekst onlajn peticije koju je 2013. godine potpisalo šest stotina građana [2]. Peticija je bila samo deo opšte pobune: u ovoj južnobanatskoj opštini dešavali su se veliki protesti, a organizovan je čak i lokalni referendum, koji – uprkos apsolutnoj dominaciji protivnika izgradnje pogona – nije uspeo, budući da na glasanje nije izašlo neophodnih 50% birača. U Kovačici su se tokom višemesečne kampanje mogle čuti oštre reči i crne prognoze: od optužbi za namerno izazivanje kancera, do teorije da se planira „genocid nad Slovacima“ [3], većinskim stanovništvom ove opštine.

„Ogorčenje je zapravo proizvod grubih i uvredljivih diskvalifikacija, bez ijedne činjenice ili validnog podatka, potkrepljenih isključivo insinujacijama“, odgovorili su tad iz Juniriska, ocenivši da kampanju protiv njih karakteriše „prenošenje lažnih vesti i opasno uzbunjivanje javnosti“ [4]. Kompanija je, naposljetku, odustala od Kovačice, a u vazduhu je – umesto najavljivanih štetnih gasova – ostalo pitanje: Da li su meštani imali realan razlog za strah?

Možda bismo dobili jasniju perspektivu ako bismo u pomoć prizvali jedan popularni mim. Na njemu je prikazana ampula do vrha ispunjena tamnom tečnošću, a u propratnom, krajnje zloslutnom tekstu, navodi se sledeće: „Sadrži više od 4000 hemikalija! U njen sastav ulaze

formaldehid, etanol, urea, dehidroepiandrosteron i najmanje dvadeset vrsta kiselina! Svaka od ovih hemijskih komponenti može, u određenim količinama, dovesti do smrti! Hemijske komponente koje se nalaze unutar nje takođe se koriste u proizvodnji podloge za jogu, eksploziva i industrijskih materijala! Zdravstveni radnici, farmaceutske kompanije i vlade ulažu milijarde svake godine kako bi održali ili povećali njen nivo u građanima!" I taman kad se čovek pristojno uplaši, kad mu kroz glavu prođu sva tajna društva, teorije zavere i bojni otrovi, mim ga zapljusne kofom hladne vode: „To je krv, tvoja sopstvena krv. Ne dopusti da te uzrujavaju reči koje ne razumeš, a ni poruke onih koji žele da te zastrašuju po Fejsbuku jer im je dosadno ili jer su neznalice“.

16 stranica straha

Određene reči zaista imaju snagu da uplaše, pogotovo ako su duge i egzotične, ako su zapisane na latinskom ili starogrčkom. Kada se susretnemo s njima, sledi nam jedna delikatna lingvistička operacija: zvučanje treba odvojiti od značenja. Na primer, dehidroepiandrosteron iz navedenog mima zvuči zastrašujuće, možda i fatalno, ali nam dva klika na računaru otkrivaju da je reč o endogenom steroidnom hormonu, najzastupljenijem cirkulišućem steroidu kod ljudi, koji se proizvodi u nadbubrežnim žlezdama, gonadama i mozgu.

Ali šta raditi kad se mnogo takvih opasnih reči grupiše na jednom mestu? Šta činiti kad vidimo spisak na kome se nalaze agrohemijski otpad, mrlje istekle nafte, kiseli katran, sumporna i sumporasta kiselina, amonijum hidroksid, mašinske emulzije koje sadrže halogene, organohlorna zaštitna sredstva za drvo, građevinski materijali koje sadrže azbest, antifriz, muljevi i leteći pepeo koji sadrži opasne supstance, baterije koje sadrže živu... A to je samo delić, jer integralna dozvola za sakupljanje i transport neopasnog i opasnog otpada koju je Junirisku izdalo Ministarstvo zaštite životne sredine, sadrži spisak opasnih otpada na 16 gusto kucanih stranica [5]. Ukupni godišnji kapacitet Juniriska za skladištenje raznog industrijskog otpada je 27.000 tona. Slikovitije rečeno: dve i po težine Ajfelove kule.

„Ljudi ovu lokaciju i dan-danas zovu IKL. Junirisk je nastojao da sve uradi tako da niko ne zna da su tu“, kaže Marko iz Eko Barajeva. „Mi smo od ljudi koji tamo rade dobili informaciju da se nešto veliko priprema, da se dovoze neki ogromni filteri. Junirisk je tada počeo da seli pogon u Barajevo, a s radom je počeo u julu. Mi se prvi put okupljamo 23. marta, a ubrzo smo imali i prvi sastanak s predsednikom Opštine“, priseća se on. Iz Juniriska su – kaže – više puta pokušali da ih pozovu, „na dogovor“. „Ja ne znam šta mi s njima možemo da se dogovaramo. Niko od nas nije tehnolog ili hemičar: da mi pokazuju filtere i zaštitne mehanizme – meni to ništa ne znači. Mi želimo da pričamo s institucijama koje su njima dale dozvolu, a ne sa Juniriskom“.

U dozvolama i radnom planu eksplicitno se navodi da su u pogonu firme identifikovani izvori emisija koji mogu imati uticaj na kvalitet vazduha: „Tokom rada postrojenja dolazi do

emisije zagađujućih materija u vazduh (praškastih materija, otpadnih gasova i para). Količina navedenih zagađujućih materija varira u zavisnosti od vrste prisutnog uskladištenog otpada i otpada koji se tretira, odnosno od sadržaja vlage, količine i vrste prisutnih organskih rastvarača, količine vode koja se koristi za procese u reaktoru" [6]. Navodi se, na istom mestu, da je operater „preduzeo mere prevencije emisija" tako što je na mestima gde dolazi do oslobađanja zagađujućih materija postavio sisteme za njihovo prečišćavanje i eliminaciju. To, ipak, ne umiruje Barajevčane. Na Fejsbuk stranici „Eko Barajevo" jedan od korisnika okačio je aforizam: Sve je poskupelo. Samo je još vazduh ostao besplatan. – Ali je otrovan. Drugi korisnik okačio je skrinšot s aplikacije za praćenje kvaliteta vazduha. Barajevo je obojeno u narandžasto, što označava kategoriju „Zagađeno". Ovaj podatak sam po sebi, istini za volju, ne govori mnogo, jer istu muku muče i beogradske opštine koje nemaju ovakva postrojenja.

Na osnovu dobijene dozvole Junirisk je obavezan da sprovodi merenja emisija zagađujućih materija dva puta godišnje, u letnjem i zimskom periodu, kao i da o izvršenim merenjima emisije i koncentracije gasova izveštava nadležni organ. U inicijativi Eko Barajevo smatraju praksu u kojoj je „Junirisk sam sebi inspekcija" nedopustivom, a Marko pravi ovakvu analogiju: „Zamislite situaciju: vi vozite kola i sami sebe kontrolišete da li vozite 60 na sat. I eto, dogovorili smo se".

A šta kažu Barajevčani koji rade u Junirisku? „Svi nam kažu isto – to gore smrdi, to je pitaj Boga šta, ali daju dobre plate i mi idemo gore za tu dobru platu. A o tome šta moraju da progutaju da bi svoje dete nahranili, oni trenutno o tome ne razmišljaju. Ako je gore plata 10.000 veća, ti za tih 10.000 dozvoljavaš sebi da rušiš budućnost svog deteta", ogorčen je Marko. Leto je u Barajevu vrelo, kao i svuda, ali atmosfera ume da bude prilično hladna: „Imamo jednog komšiju u ulici, koji radi gore, i on je od tih što kažu Dobra je plata. Otkad se zaposlio u Junirisku, nijednom nisam stao da popričam sa njim. Ako ga nešto pitam, misliće da ga pitam zbog Juniriska, a ja možda želim da ga pitam da li je živ i zdrav, kako mu je žena, kako su mu deca... Ja s njim više ne komuniciram, jer ne želim da ga dovodim u situaciju da pomisli da sam želeo da ga ispitujem".

Alhemijski proces

Opasnostima, osim vazduha, može biti izložena i voda, pre svega ona u Barajevskoj reci, u koju se izlivaju prečišćene otpadne vode iz Juniriska. Barajevska reka je desna pritoka Beljanice, a nastaje spajanjem više potoka, među kojima su Hajdučki potok, Nenadovac, Rakovica, Barajevica, Jasenovac i Duboki potok. U sušnom delu godine vodotok gotovo da presušuje, a u periodu povodnja nabuja i plavi rečnu dolinu [7]. Junirisk – ponovo – ima obavezu da kontroliše kvalitet otpadnih voda, a javnosti je stavljen na uvid izveštaj Instituta Mol iz maja 2021. godine. U njemu se navodi da izmerene vrednosti koncentracija u uzorku prečišćenih otpadnih voda, uzetom pre upuštanja u recipijent – Barajevsku reku – ne prelaze propisane granične vrednosti. [8].

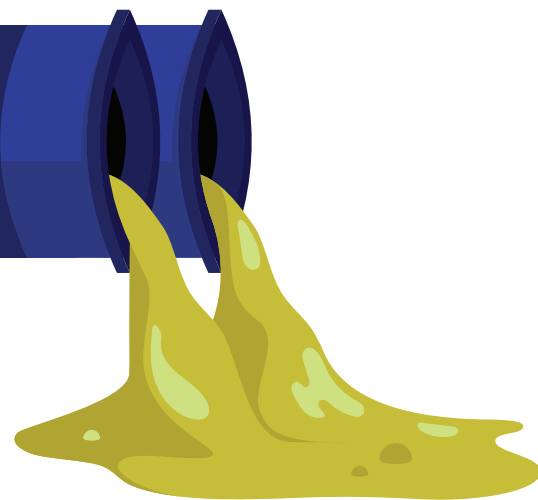
Na sajtu Juniriska navodi da se ova fabrika koristi „MID-MIX® patentiranu tehnologiju“, zahvaljujući kojoj tretira najrazličitije vrste opasnog industrijskog otpada tako što ih pretvara u nov, „po ljude i prirodu bezopasan materijal koji ima upotrebnu vrednost“, a koji je nazvan neutral. A da li je i proces dobijanja tog bezopasnog materijala – bezopasan? Junirisk tvrdi da jeste, ubrajajući u osnovne karakteristike MID-MIX tehnologije „nepostojanje negativnih uticaja na zdravlje i životnu sredinu“, odmah do još jednog zgodnog činioca: „ekonomske isplativosti postrojenja u vrlo kratkom roku“.

Kada sve te parametre, ovako predstavljene, zbirno sagledamo, čitav proces može delovati alhemijski: postoji relativno jeftin način da se rešimo opasnog otpada, i to uz brzu isplativost, bez negativnih efekata na prirodu i zdravlje ljudi, uz neutral kao bonus koji se može dalje koristiti kao alternativna sirovina pri proizvodnji sirovinskog brašna u fabrikama cementa. Ako postoji ovakvo magično rešenje, zašto nije široko rasprostranjeno u razvijenim zemljama Evrope – pita se Eko Barajevo. Junirisk nudi odgovor na to pitanje: MID-MIX je patentiran upravo u zemljama Evropske unije. Ne može se reći da je to netačno, ali pretraga baza stručnih i naučnih radova o ovoj tehnologiji upućuje na zaključak da su se njom bavili uglavnom eksperti s našeg govornog područja.

Istraživački tim sa Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu, predvođen Bojanom Zorajom, bavio se mogućnostima tretiranja azbestnog otpada MID-MIX tehnologijom [9], a Bojana Zoraja je 2021. odbranila i doktorsku tezu sa sličnim predmetom istraživanja, pod nazivom „Model za procenu količine upotrebljenog azbesta i azbestnog otpada i unapređivanje procesa upravljanja azbestom na teritoriji Republike Srbije“ [10]. Ona u disertaciji navodi da je 2017. godine, dakle pre preseljenja Juniriska u Barajevo, obišla njegovo postrojenje za tretman azbestnog otpada.

Analizu MID-MIX tehnologije objavila je, tri godine ranije, i grupa hrvatskih naučnika na čelu sa Domagojem Nakićem, ali su se pitanjem životne sredine uglavnom bavili u kontekstu finalnog proizvoda, neutrala, oslanjajući se u svom radu i na podatke koje nudi Junirisk [11]. Ovom spisku treba dodati još i rad istraživača sa Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu [12] iz 2012. godine, u kojem Nebojša Brkljač i saradnici zaključuju da je MID-MIX tehnologija, uz određene rizike koje nosi sa sobom, ipak „optimalno rešenje“ za tretman opasnog otpada, daleko efikasnije od alternativnih procedura, poput spaljivanja.

Ukratko, može se zaključiti da se u svim navedenim istraživanjima autori oslanjaju na podatke Juniriska ili čak dobijaju podršku u procesu istraživanja od ove kompanije. Takav je, naposljetku, slučaj i sa radom objavljenim ove godine u časopisu „Materials“, gde se autori (O. Govedarica i dr.) zahvaljuju Junirisku na pomoći u procesu uzorkovanja [13]. U svim ovim radovima zaključci o MID-MIX tehnologiji su prilično afirmativni, ali pre nego što se upali bilo kakva signalna lampica koja bi nas navela da razmislimo o potencijalnom sukobu interesa, treba navesti i da su pomenuta istraživanja uglavnom objavljivana u priznatim časopisima sa strogim procesom recenziranja (videti reference).

Od Koprivnice do Vilpa

Na sajtu Juniriska navode da se MID-MIX tehnologija, osim u Barajevu, koristi još i u Hrvatskoj i Holandiji. U Hrvatskoj se ovom metodom služi postrojenje Koprivničke vode, kako bi kroz proces obrade mulja – dehidracijom, stabilizacijom, detoksikacijom i neutralizacijom – dobio neutral. Nema podataka o tome da se u Koprivničkim vodama obrađuje bilo koja druga vrsta otpada. Kada je o Holandiji reč, MID-MIX tehnologija primenjuje se u selu Vilp od 2018. godine. Na sajtu postrojenja (www.vsgm.eu) navodi se kako je konsultantska studija iz 2019. potvrdila benefite ove metode, a kao prvi među ekspertima koji preporučuju MID-MIX navodi se Hrvoje Rajković iz zagrebačke kompanije Astra International Inženjering, iste one koja je postrojenje pravila i za Koprivničke vode.

Osim što se razliku po vrsti otpada koji se tretira MID-MIX tehnologijom, postrojenja u Koprivnici i Vilpu razlikuju se od Juniriska i po svojoj lokaciji, budući da su udaljenija od stambenih jedinica. Dostupni podaci pokazuju da je severna strana barajevskog postrojenja udaljena od naseljenih kuća i poljoprivrednih domaćinstava 250 metara. Osnovna škola je 1300 metara daleko, a dom zdravlja nešto više od kilometra. [11]. Međutim, pokazalo se da kreativni sistem signalizacije čitavu fabriku može da izmesti van naseljenog mesta. Kako? Tablama. „Poštovane komšije, jutros su uklonjene table poviše IKL-a (...), table koje su totalnom nelogikom oglašavale prekid naseljenog mesta, iako je taj deo pored puta gusto naseljen“, objavljeno je na Fejsbuk stranici Eko Barajeva. Inicijativa je podnela za uklanjanje znakova krajem septembra, a table su skinute početkom decembra. Bila je to samo zagrevanje.

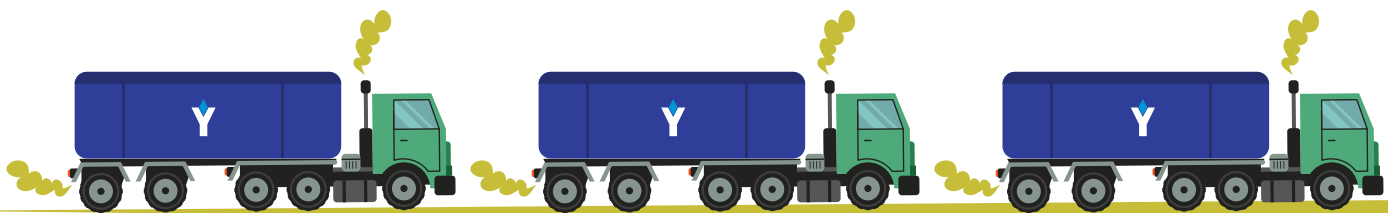
Prećutano i zaboravljeno

Predgovor ove priče mogao bi se smestiti u 2020. godinu, kada je u Barajevu održano javno predstavljanje studije uticaja na životnu sredinu. Međutim, upitno je koliko je zaista bilo javno: iz Eko Barajeva kažu da niko od građana za to nije znao i da je gotovo sve obavljeno u tajnosti: „Postojala je jedna zavera ćutanja i svesno žrtvovanje građana Barajeva“. Osim manjka transparentnosti, problem je – dodaju – i u tome što su u studiji „zaboravljeni“ vitalni objekti pored kojih se Junirisk nalazi,

Šta su aktivisti preduzeli? Organizovali su „mini-kolegijume“, potpisivanje peticije, onlajn kampanje, kao i javno okupljanje. „Kada smo imali prvi skup da pokažemo da to tako ne može, bilo je 350 ljudi“, priseća se Marko, a njegova supruga Vera – takođe aktivistkinja – dodaje da je to za Barajevo prilično veliki broj. „Ja sam govorio na platou, a svi su stajali sa strane, niko nije smeo da priđe. Međutim, opet ih je bilo 350. Oni su se i sami začudili koliko ih ima, pogotovo kad sam pokačio slike sa drona.“

Na potpisivanje peticije za poništavanje privremene dozvole Junirisku odazvalo se još više ljudi: preko dve hiljade. Peticija je – kaže Marko – dobra iz više razloga: „Prvo, ljudi imaju osećaj da su na neki način doprineli, drugo – čuli su za nas, treće – dobili smo priliku da im objasnimo da nismo politička stranka i da nemamo nameru da sednemo na mesto predsednika opštine“. Iako peticija (podneta Ministarstvu zaštite životne sredine) nije dovela do željenih rezultata, u inicijativi smatraju da je ona podigla borbeni duh.

„Obraćali smo se i opštini, i gradu, pisali smo više puta i ministarstvu. Oni koji su nenadležni su nam odgovarali, a oni koji su nadležni nam nikada nisu odgovorili. Kad je Junirisk iz Rakovice prebačen u Barajevo, grad je rekao To nema veze s nama. Od Ministarstva nikada nismo dobili odgovor na žalbe“, priča Marko, a Vera dodaje kako su se – uprkos tome što nemaju pravnika u timu, ili možda baš zahvaljujući tome – izveštili u administrativnoj komunikaciji: „U principu sada funkcionišemo po kopi-pejst modelu. Kada pišeš zahtev za informaciju od javnog značaja postoje razrađeni šabloni, pa ih prilagodiš onome što ti u tom trenutku treba. Nešto prođe, nešto ne, ali naša ideja je od početka bila da pravno reagujemo, a onda i aktivistički, na terenu“.

Kao u Zoni sumraka

Jednu pobjedu je Eko Barajevo već izvojevalo, i to protiv firme Most export-import. „Ona postoji od 1994. godine. Najpre je funkcionisala kao skladište, gde je jedan čovek skupljao otpadni alumunijum, prepakivao i prodavao dalje. Vremenom su tu firmu kupili neki naši iseljenici iz Britanije, pa su umesto jedne male peći doneli tri velike. Na istom mestu su napravili i trafostanicu 'puta tri', zbog struje koja im treba, pa krenuli da tope alumunijum bez ikakvih filtera i kontrole. Smrad je takav da bukvalno nije moglo da se diše“, priča Marko, pa se priseća šta mu je rekao frizer koji šiša radnike Mosta: „Bukvalno su im kose zalepljene“.

Most se na svom veb-sajtu (mostei.com) predstavlja kao „jedan od lidera proizvodnje aluminijumskih odlivaka u Srbiji“, a ističe i kako im je „nezagađivanje životne sredine jedan od prioriteta u poslovanju“. Na odeljku rezervisanom za opis misije i vizije preduzeća stoji sledeća sentenca: „Lorem Ipsum is simply dummy text of the printing and typesetting industry. Lorem Ipsum has been the industry's standard dummy text ever since“.

O misiji i viziji Mosta slikovitije svedoče članovi Eko Barajeva: „Imamo snimak gde se vidi kako radnik otvara užarenu peć nekom motkom, pa kulja dim i ide u nebo, kao u Zoni sumraka. Radili su popodne, noću i vikendom. To je kaubojsština koja je trajala godinama, a zimi je bilo posebno strašno – živimo iznad, gledamo te ljude i bude nam žao, taj nakupljeni dim izgleda kao tepih, kao oblak“.

Iz Eko Barajeva su pokušali da reše ovaj problem pozivanjem inspekcije, ali se stvari nisu pomakle dok o problemu nije obavestjen tadašnji gradski menadžer Goran Vesić, prilikom posete Lisoviću. „Kada je došla glavna inspekcija, utvrdila je da Most uopšte nema dozvolu za rad. To je kao kad bi vam policajac pisao kaznu za prekoračenje brzine, a vi uopšte nemate vozačku dozvolu. To je taj nivo rada! Trebalo je da Opština kaže da je to stambena zona i da tu ne može da se obavlja teška industrija“, priča Marko.

Iako deluje da je na Most stavljena tačka, Vera se pribojava da će se ta tačka pretvoriti u tri. Naime, pre nekoliko meseci inicijativa je od insajdera dobila informaciju da je Most podneo zahtev za ponovni rad i da malo fali da Opština izda dozvolu za prenamenu hale. Eko Barajevo je o tome odmah izvestilo Barajevčane putem društvenih mreža, dok je od opštine zatražena kompletna dokumentacija. „Do nas dolaze zaista različite informacije, pa moramo da filtriramo šta jeste tačno a šta nije. Ova informacija o zahtevu za ponovni rad je došla do nas na vreme, pa smo reagovali u pravom trenutku. Čak su nam i dali taj zahtev za prenamenu. Izverzivali smo se da ne tražimo samo konkretan dokument, nego – osim onog koji je ključni – i sve prateće što može da bude u vezi sa tim. Tako smo dobili ne samo zahtev Mosta, već i odgovor opštine i dopunu dokumentacije“, kaže Vera.

Na pitanje da li im se čini da je problem s Mostom rešen, Marko i Vera kažu da bi se pre moglo reći da je – parkiran. „Ljudi koji gore žive su bukvalno istraumirani. Imamo situaciju da nas zove čovek i kaže 'Noću, u 12 sati, pali se semafor crveni, dolazite'. I mi dolazimo tamo, a

ono svetli neki osigurač sa crvenim svetlom. Ljudi su, nažalost, toliko preplašeni, da na svaki signal pomisle 'Gotovo, Most je počeo da radi!' Tako su nam javili i da je Most napravio novu trafo-stanicu. Mi nađemo slike od pre 2-3 godine i utvrdimo da je u pitanju lažna uzbuna, da je stanica postojala i tad". Sve pomalo podseća na pripovetku o čobaninu koji javlja da „Ide vuk“, ali Vera kaže kako su takve dojave ljudi sa terena važne, jer se lako može desiti da vuk zaista ponovo dođe.

Koncentrovana energija

Deluje da je Eko Barajevo spremno na svaki scenario. Mogu, kažu, da računaju na petnaestak ljudi „u po dana – u po noći“. Grupa zainteresovanih je na početku bila veća, ali je u njoj bilo i ekstrema: „Bilo je tu ljudi koji su išli da ruše predsednika opštine, da blokiraju put... Imali smo i one koji su, videvši da je došlo do okupljanja, pokušali da tu energiju usmere na neke svoje privatne probleme“. Ipak, nakon određenog vremena namere su se iskristalisale, a timu se i danas priključuju ljudi koji su pismeni i voljni da se dublje bave ovom tematikom. „Što veći front – nama lakše“, kaže Marko.

Taj front će, zapravo, morati da ostane i širok i jak, jer se već naziru i potencijalni novi problemi: od dojave da bi u barajevskom naselju Vranić mogao da bude pokrenut još jedan pogon za opasni otpad, do informacije da je kineski Zid'in zainteresovan za bakar s ovog područja. Ekipa Eko Barajeve je u bazi podataka Ministarstva rudarstva i energetike dobila potvrdu da je ta informacija tačna: „Ispostavilo se da je Zid'in kupovinom neke firme dobio istražna prava na potezu od Baba (selo u Sopotu), skroz do početka Voždovca, za istraživanje bakra. Nas to nije iznenadilo, jer su tu još u rimsko doba bili rudnici bakra. Oni znaju šta traže i gde traže“. Inicijativa je alarmirala javnost preko Tvitera i Fejsbuka, pa je pitanje o istražnim pravima u ekspresnom roku stiglo do ministarke Zorane Mihajlović. Usledilo je i njeno saopštenje: „U javnosti su se pojavile tvrdnje koje nemaju veze s istinom. Pre svega, geološka istraživanja o kojima je reč odobrena su rešenjima iz 2012, a Zid'in je postao vlasnik istražnih prava kupujući drugu kompaniju. Neistina je da će građani imati problem zbog istražnih bušotina, kao što je nemoguće da dođe do eksploatacije bez odbranjenog elaborata“ [14]. Ovo je značilo da Barajevčani mogu da odahnu, ali ne i da zaborave na mogućnost izgradnje rudnika, jer su od meštana iz okolnih sela dobili potvrdu da je pre ministarkinog saopštenja sprovedeno prikupljanje uzoraka zemlje.

Poseban izazov u borbi za javni interes u Barajevu predstavlja činjenica da je to – prema Verinim rečima – mesto bez ijednog medija i mesto bez opozicije. Upravo zato, kao jedan od potencijalnih narednih koraka vide multimedijalnu onlajn platformu putem koje će njihovi susedi lakše moći da prijave i opišu probleme u opštini. „Tako bismo lakše mapirali probleme i upravljali kritičnim situacijama“, kaže ona. Njen suprug Marko takođe razmišlja o strategiji narednih koraka, ali iz drugog ugla – ugla entuzijazma: „Možemo zamisliti jednu ampulu, i u

njoj energiju koja postoji kod ljudi. Mi tu energiju možemo da potrošimo u narednih sedam dana, a možemo je razvući i na čitavu godinu, tako što ćemo je čuvati za ključne stvari“.

A kad se sve sabere – Junirisk, Most, Zidin... – koliko je energije ostalo u Markovoj ličnoj ampuli? „Kako kad – tu je situacija up and down“, kaže on, i valjda mu treba verovati na reč. Međutim, nešto u Markovom duhu neodoljivo podseća na strip junaka Obeliksa. Taj galski div je kao dete upao u kazan sa čarobnim napitkom i dobio nadljudsku snagu. Za razliku od svojih saboraca, više nikada nije morao da poseže za ampulom pred borbu s Rimljanima: dejstvo je bilo permanentno.

Reference:

- [1] Gradska Opština Barajevo. (N/A). „Industrija kugličnih ležaja A. D. u stečaju“. Link: <https://kler.barajevo.org.rs/dokumenta/Brosura%20IKL%20Barajevo.pdf>
- [2] Online peticija – Stop Yunirisk. Link: https://www.peticije.online/stop_yunirisk
- [3] Lopušina, Marko. (2013). „Kovačica: Protesti zbog izgradnje fabrike“. Link: <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/reportaze/aktuelno.293.html:420105-Kovacica-Protesti-zbog-izgradnje-fabrike>
- [4] Beta. (2013). „Kompanija Junirisk demantuje optužbe građana Kovačice“. Link: https://rtv.rs/sr_lat/vojvodina/kompanija-junirisk-demantuje-optuzbe-gradjana-kovacice_368942.html
- [5] Ministarstvo zaštite životne sredine. (2021). Rešenje br. 19-00-00070/2021-06. Link: <https://www.yunirisk.com/wp-content/uploads/2021/12/Integrisana-dozvola-1.pdf>
- [6] Yunirisk. (2021). „Radni plan Reciklažnog centra „Yunirisk“ d.o.o. Beograd. Link: <https://www.yunirisk.com/wp-content/uploads/2021/12/Radni-plan-Barajevo.pdf>
- [7] Đeković, Vojislav; Anđelković, Aleksandar; Spalević, Velibor; Milojević, Slobodan i Milošević, Neđo. (2015). „Analiza poplava u slivu Barajevske reke tokom maja 2014. godine“. Šumarstvo 1-2, 31-48.
- [8] Institut Mol. (2021). „Izveštaj o ispitivanju otpadnih voda I 377/21-ZB od 07. 5. 2021. godine“. Link: <https://www.yunirisk.com/wp-content/uploads/2021/12/Izvestaj-377-21-ZB-Yunirisk.pdf>
- [9] Zoraja, Bojana; Živančev, Miodrag; Ubavin, Dejan i Nakomčić-Smaragdakis, Branka. (2021). „Circular economy as possible solution for asbestos burden“. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering 1163 012033.
- [10] Zoraja, Bojana. (2021). „Model za procenu količine upotrebljenog azbesta i azbestnog otpada i unapređivanje procesa upravljanja azbestom na teritoriji Republike Srbije“ (doktorska disertacija).
- [11] Nakić, Domagoj; Vouk, Dražen; Serdar, Marijana i Cheeseman, Christopher. (2018). „Use of MID-MIX® treated sewage sludge in cement mortars and concrete.“ European Journal of Environmental and Civil Engineering 24.10 (2020): 1483-1498.
- [12] Brkljač, Nebojša; Šević, Dragoljub; Beker, Ivan; Kesić, Igor i Milisavljević, Stevan. (2012). „Procedure for treatment of hazardous waste by MID-MIX procedure in Serbia“. International Journal of the Physical Sciences Vol. 7(18), 2639-2646.
- [13] Govedarica, Ognjen; Aškrabić, Marina; Hadnađev-Kostić, Milica; Vulić, Tatjana; Lekić, Branislava; Rajaković-Ognjanović, Vladana; Zakić, Dimitrije. (2022). „Evaluation of Solidified Wastewater Treatment Sludge as a Potential SCM in Pervious Concrete Pavements.“ Materials 15.14 (2022): 4919.
- [14] Radio Slobodna Evropa. (2022). „Ministarka rudarstva Srbije kaže da neće biti rudnika na Kosmaju i Avali“. Link: <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbija-rudnik-kosmaj-avala-beograd/31716162.html>

Impresum

Izdavač:
CRTA

Autor:
Stefan Janjić

Dizajn i prelom:
Jakov Ponjavić

Septembar 2022.